

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПІДТРИМКИ
МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ
В УКРАЇНІ:
ПИТАННЯ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ТА
БІЗНЕС-ІНКУБАЦІЇ**

Колективна монографія

*За загальною редакцією
доктора економічних наук, професора
Фінагіної Олеси Валентинівни*

«Пономаренко»
Черкаси-2018

УДК 334.7(477)
ББК 65.29-4(4Укр)
К 65

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Черкаського державного технологічного університету
(протокол № 7 від 18 грудня 2017 р.)*

Рецензенти:

Савченко Сергій Олегович, доктор економічних наук, професор, проректор з науково-дослідної роботи Східноєвропейського університету економіки і менеджменту (м. Черкаси);

Гончаренко Ірина Георгіївна, – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету (м. Черкаси).

Автори:

Фінагіна О. В., Захарова О. В., Скібська К. О. (1.1); Григор О. О., Якушев О. В. (1.2); Манн Р. В., Андрєєва К. А., Чернишов О. Ю., Плигач К. Д. (1.3); Білан О. В., Гулак Д. В., Трояновський В. Є. (1.4); Панкова Л. І., Панков М. О., Матвієнко О. Д. (1.5); Сурай А. С., Денисенко Т. О., Грамотенко А. С. (1.6); Зінченко О. А., Горохова Л. П. (1.7); Проданова Л. В., Котляревський О. В., Гавриленко Я. В. (2.1); Бойко А. І., Плаксюк О. О., Беспалько Т. І. (2.2); Яценко О. В., Бітюк І. М., Ткаченко І. П. (2.3); Панкова Л. І., Потапенко Т. П., Кучер А. В. (2.4); Пашкевич М. О., Васильконова Е. О., Пріхно І. М. (2.5); Солоха Д. В., Чумаченко Ю. С., Борецька Ю. В. (2.6); Кабанець І. А. (2.7); Осипова Є. Л. (2.8)

Концептуальні засади підтримки малого та середнього бізнесу в Україні: питання кластеризації та бізнес-інкубації: колективна монографія / за ред. проф. О. В. Фінагіної, ЧДТУ – Черкаси: Видавець Пономаренко Р.В., 2018. – 158 с.

ISBN 978-966-2554-39-7

У колективній монографії розглядаються теорія і практика підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. Аргументовано необхідність державної підтримки національного бізнесу інструментами та методами інкубації й кластеризації. Проаналізовано галузеві та регіональні особливості інкубації бізнесу та кластероутворення в економіці України. Обґрунтовано концептуальні засади підтримки малого та середнього бізнесу та визначено основні напрями державної економічної та регуляторної політики у сфері підтримки малого і середнього бізнесу.

Видання адресоване науковцям, аспірантам та магістрантам, небайдужих до проблематики розвитку малого та середнього бізнесу, викладачам та студентам вищих навчальних закладів; може стати в нагоді власникам бізнесу, керівникам та фахівцям, залученим до вирішення проблем розвитку та підтримки малого і середнього бізнесу.

УДК 334.7(477)
ББК 65.29-4(4Укр)
© Черкаський державний
технологічний університет, 2018

ISBN 978-966-2554-39-7

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
Розділ 1 КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ТА БІЗНЕС-ІНКУБАЦІЯ: ГАЛУЗЕВИЙ І РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ.....	8
1.1 Моніторинг ступеня поширення процесів кластероутворення на ринку праці України.....	8
1.2 Концепція створення бізнес-інкубатора вищого навчального закладу в регіоні.....	18
1.3 Інвестиційна активність в Україні та перешкоди на шляху розвитку інноваційних кластерів.....	27
1.4 Концептуальні засади кластеризації регіональних електроенергетичних ринків України та перспектив нарощення потенціалу бізнес-інкубації.....	39
1.5 Кластеризація як методичний та організаційний аспект інтеграції банківської та біржової діяльності.....	48
1.6 Проблеми та особливості формування ділового середовища регіонів України: факторний аналіз.....	57
1.7 Вплив розвитку малого бізнесу на формування іміджу інноваційного регіону.....	64
Розділ 2 КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	73
2.1 Державна регуляторна політика у сфері підтримки малого і середнього бізнесу в Україні та її результативність.....	73
2.2 Передумови формування національної кластерної економіки: перспективи управління трансфером знань університетів	83
2.3 Концептуальні засади розвитку інноваційної системи України: проблемні аспекти ділового середовища регіонів.....	90
2.4 Стратегічні засади формування національної інноваційної моделі кластерної політики.....	97
2.5 Ділове середовище регіонів та проблеми формування позитивного іміджу територій України.....	108
2.6 Процеси інтеграції в діловому середовищі регіонів: аграрно-промисловий комплекс.....	114
2.7 Теоретичні засади емпіричного виміру ефекту підприємницьких інновацій відносним рухом маси додаткового продукту в робочому дні.....	123
2.8 Логістичний аутсорсинг як інструмент оптимізації транспортно-логістичної системи регіону.....	133
Література.....	143

ПЕРЕДМОВА

Актуальність обраної проблеми дослідження визначається передовсім тим, що в сучасних умовах переорієнтації національної економіки до умов євроінтеграції питання підтримки та розвитку малого і середнього бізнесу в Україні є одним із визначальних пріоритетів державної політики з перших років економічних реформ. Вагома роль малих і середніх підприємств у забезпеченні конкурентного середовища, гнучкості національної економіки, зайнятості та доходів населення здобула широке визнання на всіх рівнях та знайшла свій вияв у здійсненні спеціальних заходів державної політики щодо підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Проте результативність заходів існуючої політики підтримки малого і середнього бізнесу є недостатньою, тому виникає необхідність пошуку інших дієвих напрямів підтримки з урахуванням сучасних глобалізаційних змін в ринковому середовищі. Наразі економічна наука та світова практика все частіше фокусуються на істотних змінах у таких інструментах державного регулювання підприємницької діяльності як: державна та регіональна політика, стратегії та концепції розвитку та підтримки підприємництва в регіонах, формування національної та регіональних кластерних політик, інкубація підприємницької діяльності та інші.

Монографію підготовлено за підсумками науково-дослідної роботи «Створення та розвиток бізнес-інкубаторів регіонального та міжрегіонального типів» (держ. реєстр. № 0115U000719), виконуваної кафедрою менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету впродовж 2015-2017 рр. й фінансованої з Державного бюджету України.

Монографія складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі аргументовано необхідність державної підтримки національного бізнесу інструментами та методами кластеризації й інкубації, проаналізовано особливості процесів кластероутворення та інкубування бізнесу в окремих галузях і сферах національної та регіональної економіки, визначено перешкоди на шляху розвитку кластерів та окреслено перспективи нарощення потенціалу бізнес-інкубації в економіці України. У другому розділі визначено основні напрями державної економічної та регуляторної політики у сфері підтримки малого і середнього бізнесу; встановлено передумови та окреслено стратегічні орієнтири формування новітньої моделі економіки України, яка ґрунтується на тісній взаємодії структур бізнесу, влади та науки й здатна забезпечити ефективний інноваційний розвиток підприємницького сектору, високу конкурентоспроможність регіонів та галузей національної економіки.

Авторський колектив

Фінагіна Олеся Валентинівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділи 1.1);

Захарова Оксана Володимирівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.1);

Скібська Катерина Олександрівна – генеральний директор Кадрового агентства ДОПОМОГА Ukraine (розділ 1.1);

Григор Олег Олександрович – кандидат наук з державного управління, доцент, ректор Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.2);

Якушев Олександр Володимирович – викладач кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.2);

Манн Руслан Володимирович – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки та підприємництва Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.3);

Андрєєва Катерина Андріївна – молодший науковий співробітник науково-дослідного інституту Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.3);

Чернишов Олександр Юрійович – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту виробничої та невиробничої сфери Донецького державного університету управління (м. Маріуполь) (розділ 1.3);

Плигач Катерина Дмитрівна – аспірант кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування, асистент кафедри економіки та підприємництва Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.3);

Білан Олена Валентинівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.4);

Гулак Даніїл Вікторович – начальник відділу організації, нормування та оплати праці ПАТ «Черкасиобленерго» (розділ 1.4);

Трояновський Володимир Єфстафійович – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.4);

Панкова Людмила Іллівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділи 1.5 та 2.4);

Панков Михайло Олександрович – магістрант кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.5);

Матвієнко Олена Дмитрівна – аудитор «Ernst & Young», Україна, Київ (розділ 1.5);

Сурай Анна Станіславівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.6);

Денисенко Тетяна Олександрівна – магістрант кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.6);

Грамотенко Аліна Сергіївна – магістрант кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 1.6);

Зінченко Ольга Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та туристичного бізнесу Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (розділ 1.7);

Горохова Людмила Петрівна – директор Української асоціації з розвитку менеджменту та бізнес-освіти (м. Київ) (розділ 1.7);

Проданова Лариса Василівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.1);

Котляревський Олексій Володимирович – здобувач наукового ступеня кандидата економічних наук кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.1);

Гавриленко Яна Валеріївна – аспірант кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.1);

Бойко Анжела Іванівна – доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософських та політичних наук Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.2);

Плаксюк Олена Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.2);

Беспалько Таїсія Іванівна – провідний юрисконсульт юридичного відділу Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.2);

Яценко Олександр Володимирович – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки підприємства, обліку і аудиту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (розділ 2.3);

Бітюк Інна Миколаївна – старший викладач кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.3);

Ткаченко Ірина Павлівна – магістрант кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.3);

Потапенко Тетяна Петрівна – молодший науковий співробітник науково-дослідного інституту Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.4);

Кучер Анна Володимирівна – магістрант кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.4);

Пашкевич Марина Сергіївна – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Національного гірничого університету (м. Дніпро) (розділ 2.5);

Васильконова Еліна Олександрівна – кандидат економічних наук, викладач ПВНЗ Деснянський економіко-правовий коледж при МАУП (м. Київ) (розділ 2.5);

Пріхно Ірина Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.5);

Солоха Дмитро Володимирович – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки Київського національного університету культури і мистецтв (розділ 2.6);

Чумаченко Юлія Сергіївна – аспірант, викладач кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.6);

Борецька Юлія Вікторівна – аспірант кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (розділ 2.6);

Кабанець Ірина Анатоліївна – старший викладач кафедри менеджменту та оподаткування Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (розділ 2.7);

Осіпова Євгенія Леонідівна – асистент кафедри управління і технологій Державного університету інфраструктури та технологій (м. Київ) (розділ 2.8).

відображені управлінських дій існує та набуває поширення за рахунок включення в управлінські технології інформаційних інструментів забезпечення, поширення технологій комплексної інформатизації та автоматизації, всебічного використання мережевих зв'язків.

Світовий досвід позиціонує формування іміджу як національну систему активного відображення – ділового середовища, якісних та кількісних змін бізнес-середовища відповідних до суспільного прогресу. Ключовим загальним положенням розвитку теорії та практики менеджменту в питаннях регулювання ділового середовища та стратегічного планування іміджу, постає питання забезпечення дії двох законів: розвитку та безпеки територіальних систем. Методика стратегічного планування повинна сприяти активній участі усіх зацікавлених і компетентних осіб у процесі регіонального планування та реалізації стратегії розвитку відповідно до їх ключових інтересів і можливостей.

Процес формування іміджу регіону потребує багато часу. Важливо, щоб до цього процесу були залучені не лише регіональні структури та місцеві засоби масової інформації, які постійно повинні висвітлювати привабливі сторони регіону, а також науковці, фахівці та експерти, які зможуть на засадах професійно проведеного діагностування фактичного іміджу, сформувані та спрогнозувати бажаний імідж території. Необхідним є впровадження комплексного та системного підходу, складовою якого буде розробка новітніх методів, інструментів та технологій.

2.6 Процеси інтеграції в діловому середовищі регіонів: аграрно-промисловий комплекс

Ділове середовище виступає важливим індикатором розвитку регіону, адже саме даний показник формує соціально-економічний стан регіону, його інвестиційну привабливість та рівень розвитку загалом. У галузевому аспекті, стан ділового середовища, є підґрунтям для зародження певної галузі та її розвитку.

Зі стрімким зростанням кількості агропромислових формувань – підприємств, холдингів, агрофірм, агроконсорціумів тощо створюється конкурентне ділове середовище у сфері переробки сільськогосподарської продукції, яке змушує суб'єктів господарювання виробляти якісніші продовольчі товари з конкурентоспроможною ціною. Взаємна матеріальна зацікавленість усіх учасників регіональних і господарських організаційних форм агропромислової інтеграції в досягненні високих кінцевих результатів, з одного боку, і кожного з них у зростанні масштабів та ефективності виробництва свого виду діяльності, з іншого, стає тією рушійною силою, яка створює необхідне ділове середовище для ширшого впровадження у виробництво найновіших досягнень науки і передової практики, економічно спонукає забезпечувати пропорційний розвиток сільського господарства і

переробної промисловості, бази зберігання продукції та її реалізації. Важливим кроком у даному напрямку розвитку значного компонента ділового середовища регіону – аграрно-промислового комплексу (АПК), виступає економічна інтеграція, яка може забезпечити рівномірний розвиток у складі певної економічної системи.

Для подальшої характеристики економічної інтеграції АПК, доцільно визначити сутність понять «інтеграція» та «економічна інтеграція».

Так, наприклад, у тлумачному словнику української мови інтеграція трактується, як «об'єднання чого-небудь в єдине ціле» [14, с. 237], а у Великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначається, що «інтеграція – це об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес упорядкування, узгодження та об'єднання структур і функцій у цілому організмі» [3, с. 500].

Підходи до визначення дефініції «інтеграція» зустрічаються і в довідникових та енциклопедичних педагогічних виданнях. Так, у педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка інтеграція тлумачиться як поняття, що означає як стан зв'язаності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле, так і процес, що веде до такого стану [11, с. 229].

У соціолого-педагогічному словнику визначається, що «інтеграція» – це сторона процесу розвитку, яка пов'язана з об'єднанням у ціле раніше різнорідних частин та елементів, а у ході процесів інтеграції в уже сформованій системі, або у новій системі, яка виникла з раніше незв'язних елементів, збільшується обсяг та інтенсивність взаємозв'язків і взаємодій між елементами, зокрема надбудовуються нові рівні управління [12, с. 94].

На думку І. Яковлева, інтеграція – це процес розвитку системи, у результаті чого виникає вища, головна інтегральна якість – цілісність або органічна цілісність. Тобто, інтеграція виражає динаміку системи, а цілісність – результат руху [16, с.16-19].

І. Козловська та Л. Загорулько вбачають суть інтеграції не просто в об'єднанні, а у взаємопроникненні. Як стверджує І. Козловська, це таке взаємопроникнення елементів одного об'єкта в структуру іншого, внаслідок якого виникає не додавання, не поліпшення якості двох об'єктів, а повністю новий об'єкт зі своїми властивостями. Предметом інтеграції, зазначає дослідниця, можуть бути і компоненти емпіричного рівня, і високі рівні систематизації знання [7, с.52].

Дослідження існуючих визначень, аналіз сутнісних характеристик категорії «інтеграція» дає змогу сформулювати авторське трактування. *Отже, інтеграція – це процес об'єднання кількох елементів у єдине ціле, які в сукупності формують якісно нову систему, спроможну виконувати свої функції, які з'являються як наслідок об'єднання, та функціонувати як єдиний механізм.*

Із запропонованих визначень бачимо, що поняття інтеграції досить широке, і може охоплювати будь-який процес, галузь чи сферу, тому доцільним є визначення сутності поняття «економічна інтеграція».

Так, О. Мельничук визначає економічну інтеграцію, як процес інтернаціоналізації господарського життя, зближення, об'єднання економік низки країн [10]. У підручнику «Економічна теорія: політекономія, мікроекономіка, макроекономіка» економічна інтеграція визначається як якісно новий етап інтернаціоналізації господарського життя. Вона передбачає зближення і взаємопереплетіння національних економік, проведення узгодженої державної економічної політики. Інтеграційні тенденції є природним процесом, який впливає з об'єктивних потреб міжнародного поділу праці і науково-технічного прогресу [2, с. 317]. За підручником «Міжнародна економіка», економічна інтеграція – це процес зближення, взаємоприспосування і поступового об'єднання національних економічних систем [5, с. 288].

Існує також думка, що економічна інтеграція являє собою об'єктивний процес розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків та поділу праці між національними господарствами, створення міжнародних господарських комплексів у межах держави. Економічна інтеграція – форма інтернаціоналізації господарської діяльності (виробництва), зближення та поглиблення взаємодії національних економік. Вона зумовлена зростом продуктивних сил, підвищенням рівня усупільнення виробництва та науково-технічною революцією. Економічна інтеграція виявляється у державних формах об'єднання країн. Наприклад, Європейський Союз, ОПЕК, Всесвітня торгова організація, Європейська асоціація вільної торгівлі, тощо. Однак при цьому економіка інтегрованих країн втрачає своє національне обличчя, самотність [6].

Акцентуючи увагу на існуючих визначеннях даного поняття, можна зазначити, що економічна інтеграція – це процес об'єднання економік різних країн, який передбачає створення певної економічної системи шляхом об'єднання різних національних господарств, з метою раціонального використання наявних у країні ресурсів на основі міжнародного поділу праці. По-суті, економічна інтеграція з'являється як наслідок трансформаційних зрушень на певному етапі розвитку економіки, в результаті чого виникають нові стосунки між країнами. Такі відносини мають забезпечувати не лише торговельні, а й тісні виробничі, ресурсні, фінансові та інші зв'язки.

Економічна інтеграція має багатовекторне спрямування. Як ключову мету фахівці визнають зближення національних економік шляхом утворення єдиного економічного простору для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, робочої сили через національні кордони [6]. Так як, національні економіки, спеціалізуються на певних товарах та послугах, то таким чином вони доповнюють одна одну в системі світового господарства. Всебічна інтернаціоналізація, що нині охопила практично всі країни світу, всі сфери

виробництва і обігу, зумовлює виникнення і формування якісно нового явища сучасної цивілізації – глобалізації соціально-економічного розвитку.

Характеризуючи економічну інтеграцію, варто відмітити, що її метою є підтримка та розвиток виробничо-економічних зв'язків між підприємствами та галузями аграрно-промислового комплексу. Дані зв'язки відображаються у поєднанні їх матеріальних інтересів під час виробництва та реалізації продукції виготовленої із сировини сільського господарства. Закономірно, що дані зв'язки постійно поширюються у процесі співпраці. У процесі посилення ролі та ваги суспільного поділу праці, сільське господарство вже не спроможне забезпечити процес відтворення самостійно. Це спричинено тим що з розвитком економіки стан даної галузі залежить від промисловості, яка виступає постачальником засобів виробництва для сільського господарства. Важливим моментом агропромислової інтеграції є зв'язок вітчизняного аграрно-промислового комплексу із світовим господарством.

Агропромислова інтеграція – це симбіоз галузей сільського господарства та промисловості з метою підвищення обсягів виробництва продукції та продуктивної кооперації трудових ресурсів міської та сільської місцевості. Агропромислова інтеграція в межах країни є важливим каталізатором розвитку соціально-економічних відносин, оскільки вона сприяє підвищенню рівня розвитку населення, а також підвищення їх матеріального стану. Основним завданням агропромислової інтеграції є поєднання сільського господарства та суміжних з ним галузей задля успішного функціонування та забезпечення результативності аграрно-промислового комплексу, який є результатом такої співпраці.

В умовах ринкової економіки та активного проникнення інноваційної діяльності у всі галузі та сфери, важливого значення набуває інтеграція певних галузей з такими ж галузями інших країни. Це дає можливість для налагодження нових виробничих, фінансових, трудових та інших зв'язків. І аграрно-промисловий комплекс не є виключенням.

Міжнародна агропромислова інтеграція – це процес поєднання аграрних та промислових можливостей різних країн в єдину агропромислову систему, з метою спільного виготовлення, просування та збуту продукції. Цей процес відбувається на основі міжнародного поділу праці та специфікації країн на певному виді робіт чи передового розвитку галузей. Міжнародна інтеграція АПК передбачає залучення інвестицій та використання передових технологій якими країни-учасниці діляться між собою. Сучасні інтегровані системи є чітко орієнтованими на отримання синергетичного ефекту від спільної діяльності. В такі складно структуровані дії залучують як матеріальні так і нематеріальні ресурси.

На сучасному етапі розвитку міжнародна агропромислова інтеграція зумовлена певною кількістю факторів, серед яких – глобалізація, інтеграція, активні процеси кластеризації. Якщо говорити про інтеграцію АПК на рівні країни, то важливим моментом та ключовою характеристикою стрімкості та якості даного процесу є наявність ефективного ділового середовища,

відповідного до інтересів інноваційного розвитку, новітніх стандартів ведення бізнесу. Ділове середовище виступає передумовою якості та стрімкості процесів інтеграції, воно формує механізми та інструменти балансування економічних інтересів та умови гармонізації відносин.

Економіка окремої країни вже давно є реальною самодостатньою економічною системою. Незважаючи на поглиблені інтеграційні зв'язки, міжнаціональні відносини все ще носять доповнюючий характер. Навіть у найбільш інтегрованій західноєвропейській економіці національні моделі ділового середовища продовжують грати визначальну роль. Мезо- та мікроекономічний рівні не є самодостатніми, оскільки умови господарювання, а також джерела ресурсів для суб'єктів цих рівнів повністю чи частково є зовнішніми. Йдеться, звичайно, про панівне становище справ, але існують і різноманітні винятки. У зв'язку з цим вимагає пояснення питання про те, яким чином стиль та культура ведення бізнесу впливають на систему, яка функціонує на іншому рівні [13, с. 66-71].

На рівні регіонів відбувається конкретизація та організаційне впорядкування аграрно-господарських процесів, на глобальному ж рівні, даний процес має узагальнений характер. Розширюючи спектр регіонів, які становлять інтегровану систему, удосконалюється механізм співробітництва, який надалі трансформується у інтеграційну систему глобального рівня. Тобто, виникає логічна послідовність: спочатку утворюється інтеграційна система на регіональному рівні, потім вона зливається у певну структуру на рівні країни, а вже потім на рівні декількох країн, які в сукупності складають міжнародну інтеграційну систему.

Розвиток міжнародних інтеграційних процесів, можна відобразити як послідовність етапів, які відбуваються один за одним (рис. 2.10). Зображений алгоритм, на перший погляд, є простою послідовністю, яка складається з взаємопов'язаних процесів, проте виконати всі умови та пройти всі інтеграційні етапи досить складно. Сьогодні лише Європейський Союз пройшов у своєму інтеграційному розвитку чотири етапи. Перший етап – запровадження зони вільної торгівлі – передбачає підписання угоди між країнами-учасниками про скасування митних тарифів і квот. Дана угода має строковий характер і підписується на кілька років, протягом яких може відбуватися поступове зниження мита та інших нетарифних ставок [9, с. 373].

Другий етап – утворення митного союзу – митний союз має деякі схожі риси із зоною вільної торгівлі, але у зоні вільної торгівлі відбувається тільки скасування тарифів і квот, а умовами митного союзу передбачається ведення узгодженої політики щодо зовнішньої торгівлі з країнами, які не є учасниками інтеграційного об'єднання. Така політика передбачає введення єдиного зовнішнього митного тарифу, який покликаний регулювати потоки товарів та ресурсів, а також для зміни структури виробництва та споживання [9, с. 373].

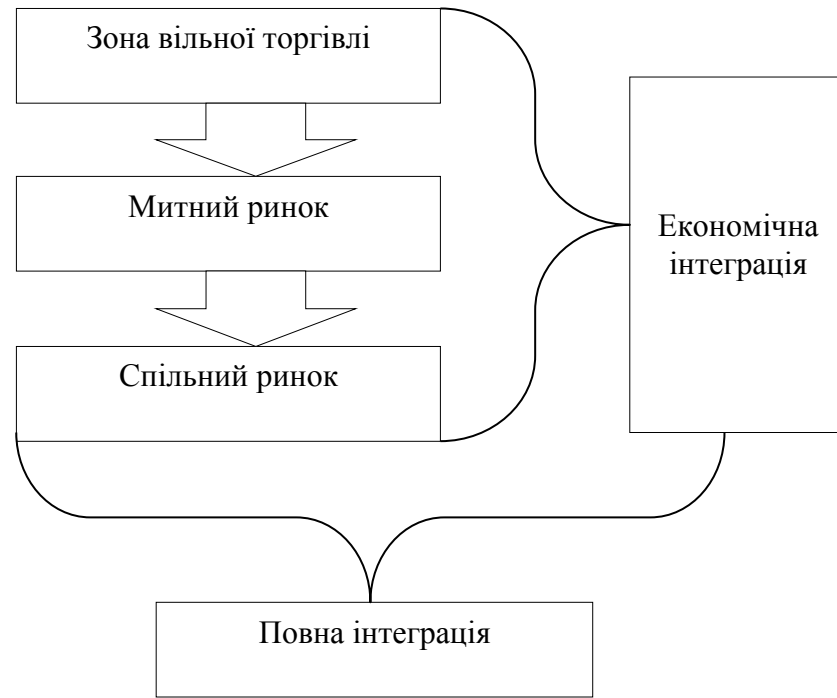

Рис. 2.10. Етапи міжнародної інтеграції аграрно-промислового комплексу

Джерело: розроблено на основі [9].

Третій етап – створення спільного ринку – має на меті усунення перешкод для товарообігу та обміну ресурсами між країнами-учасницями. Утворення спільного ринку передбачає вирішення питань щодо регулювання конкуренції, розробки єдиної політики щодо розвитку визначених сфер та галузей, формування фондів, які б забезпечили соціально-економічний розвиток країн-учасниць, з орієнтацією на задоволення місцевих потреб та вимог. Відповідно до цього, виникає логічна необхідність створення органу, який би контролював процеси впровадження та виконання даних програм [9, с. 373].

Четвертий етап – економічна інтеграція – передбачає створення економічного союзу, метою якого є розробка та впровадження узгодженої економічної політики, якої мають дотримуватися усі країни-члени інтегрованого об'єднання [9, с. 373].

П'ятий етап – повна економічна інтеграція – для досягнення повної економічної інтеграції необхідне не просто узгодження, а проведення фактично єдиної економічної політики, яка потребує уніфікації законодавчої бази з багатьох напрямків, до яких належать [9, с. 373]:

- 1) податковий, що передбачає ідентичні рівні податків в усіх країнах, що входять до інтегрованого угруповання;
- 2) стандартизація (наприклад, для консервантів, що входять до складу продуктів харчування, вимог щодо токсичності вихлопних газів, розміру і якості обладнання тощо);
- 3) спільні правила техніки безпеки у процесі виробництва;

- 4) трудовий (правила прийому на роботу і звільнення, єдиний пенсійний вік);
- 5) антимонопольний;
- 6) відношення до різних форм злиття і поглинання фірм;
- 7) правила створення і реєстрація нових фірм;
- 8) монетарний (наявність єдиного Центрального банку, єдиної валютної системи з єдиною валютою);
- 9) відмова у рішеннях, що приймаються відповідними урядовими структурами, від протекціонізму і будь-яких форм преференцій щодо національних суб'єктів господарювання [9, с. 373].

Отже, агропромислова інтеграція виступає конструктивним етапом у розвитку агропромислового сектору, адже без залучення промисловості до аграрної сфери стає неможливим її подальший розвиток. Агропромислова інтеграція на регіональному рівні дає змогу сформувати потужні агропромислові об'єднання, які можуть випускати конкурентоспроможну продукцію та просувати її як на внутрішньому так і на зовнішніх ринках. Проте такі об'єднання мають ряд перешкод при виході на зовнішні ринки, саме тому наступним етапом є – міжнародна агропромислова інтеграція. Даний вид інтеграція має на меті об'єднати схожі за спеціалізацією країни, відповідно до міжнародного поділу праці. Країни-учасниці таких об'єднань мають потужні ресурси для розвитку АПК та забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції.

Говорячи про агропромислову інтеграцію, слід зауважити, що її метою є розвиток виробничих і економічних зв'язків між галузями і підприємствами АПК, які пов'язані між собою, технологічно й об'єктивно орієнтовані на поєднання їх матеріальних інтересів у процесі виробництва і реалізації кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини. Посилення таких зв'язків є закономірним явищем. У процесі поглиблення суспільного поділу праці сільське господарство самостійно вже не може забезпечувати умови власного відтворення. Це зумовлено тим, що розвиток даної галузі все більшою мірою залежить від промисловості, що поставляє селу необхідні засоби виробництва. Їх питома вага в структурі спожитих матеріальних ресурсів знаходиться в межах 35–38 %, тобто темпи й ефективність розширеного відтворення в сільському господарстві значною мірою залежать від розвитку першої сфери АПК – фондоутворювальних галузей, їх здатності забезпечити його знаряддями і предметами праці в необхідному обсязі, асортименті та якості [1, с. 554].

Агропромислова інтеграція передбачає поєднання галузей сільського господарства, які займаються виробництвом, переробкою, зберіганням, реалізацією сільськогосподарської продукції, а також допоміжних виробництв, що його обслуговують, з метою забезпечення ефективності аграрного виробництва. Необхідність агропромислової інтеграції обумовлена тим, що в АПК України маємо, з одного боку, значну кількість збиткових сільськогосподарських підприємств, а з іншого, монополізованих переробних

підприємств, для ефективного функціонування яких бракує сировинної бази. Нестача сировини не дозволяє повністю завантажити виробничі потужності, що спричиняє подорожчання процесу переробки сільськогосподарської продукції, а, відповідно, підвищення цін на неї.

Інтеграція підприємств агропромислового комплексу, яка ґрунтується на організаційному, економічному, технологічному поєднанні процесу виробництва з результатами кінцевої переробки сільськогосподарської сировини, дає можливість ефективно розподіляти ресурси між суб'єктами інтеграції, використовувати нові технології та техніку, акумулювати фінансові ресурси, підвищити інвестиційну привабливість сільськогосподарського виробництва.

Агропромислова інтеграція формується в середовищі інституту агропромислового комплексу (АПК) є утворенням, яке структурує економічну взаємодію агентів ринку та діє у вигляді організаційно оформлених структур і систем що забезпечують дотримання відповідних правил і норм [15, с. 480].

В економічній літературі виділяють види, напрями й організаційно-економічні форми інтеграції. Види інтеграції розрізняють за складом учасників або метою інтегрування. Основна частина дослідників виділяє два види інтеграції — вертикальну і горизонтальну. В результаті інтеграційних процесів може змінюватися структура інтегрованих підприємств, функції, поділ праці, а також прибуток отримання якого, а точніше збільшення, і є основною метою даного процесу. Наслідки та зміни які виникають в результаті такого об'єднання залежать від організаційно-економічної форми інтеграції, які представлені на рис. 2.11.

До вертикальної інтеграції залучаються підприємства різних сфер АПК або однієї сфери з метою здійснення діяльності, яка ведеться в інших сферах АПК (наприклад, об'єднання сільськогосподарських підприємств для створення переробних виробництв або торговельних структур, взаємодія кількох переробних підприємств для спільного виробництва сировини, інтеграція господарств, що виробляють аграрну сировину, зі структурами, які здійснюють подальшу її переробку, зберігання та реалізацію тощо). Горизонтальна інтеграція передбачає поєднання підприємств однієї сфери АПК без залучення формувань інших його сфер зі збереженням їх традиційних функцій.

За напрями вертикальна інтеграція класифікується таким чином:

- виробнича (поєднує сільськогосподарські й переробні підприємства, що займаються вирощуванням аграрної сировини та її подальшої переробкою);
- маркетингова (передбачає збут виробленої продукції та постачання необхідних засобів виробництва);
- комплексна (поєднує обидва вказаних вище напрями).

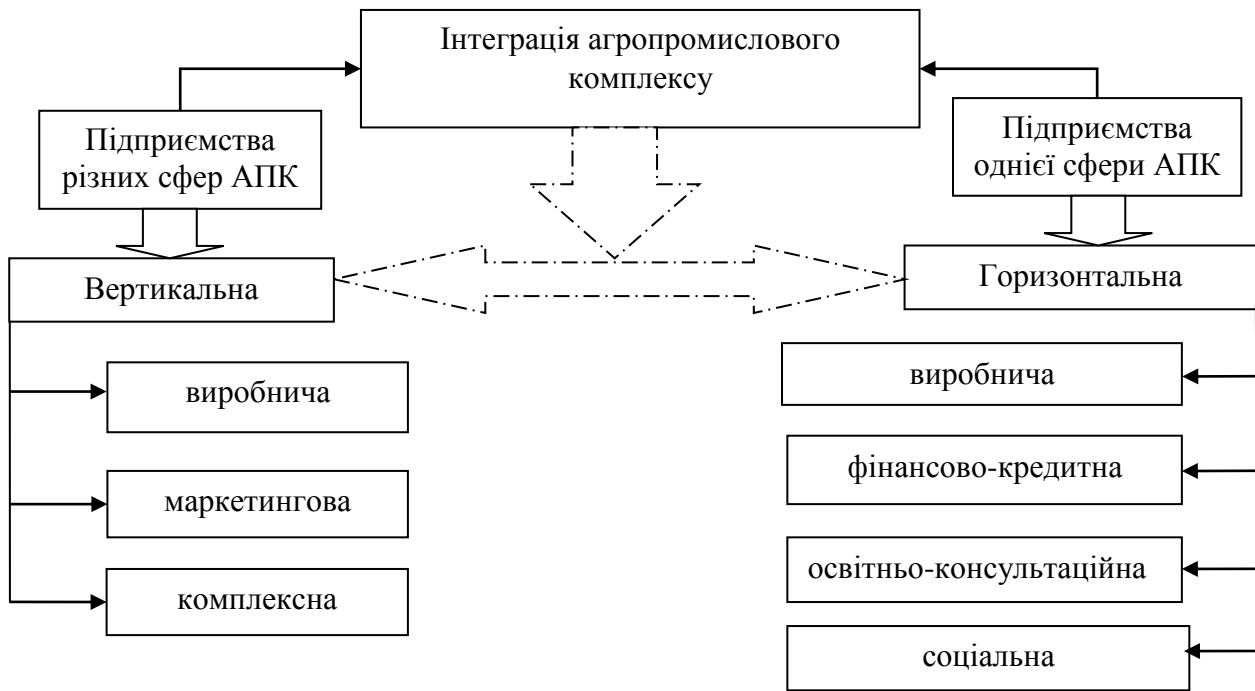

Рис. 2.11. Організаційно-економічні форми інтеграції агропромислового комплексу

Джерело: розроблено на основі [8, с. 45-46].

Основними напрямками горизонтальної інтеграції є:

- виробнича (передбачає співробітництво партнерів, розмежованих за внутрішньогалузевим технологічним поділом праці та ін.);
- фінансово-кредитна (головна її функція – акумулювання вільних коштів її учасників та надання окремим із них кредитних послуг);
- освітньо-консультаційна (в її межах можуть діяти різноманітні об'єднання виробників, завданням яких є організація обміну досвідом роботи, освоєння прогресивних технологій, форм організації та управління виробництвом, вивчення новітніх досягнень науки і стану продуктових ринків);
- соціальна (спрямована на задоволення соціальних потреб сільських виробників) [8, с. 45-46].

Порівнюючи вертикальний і горизонтальний види інтеграції, слід визнати, що організація вертикально побудованих об'єднань, на відміну від горизонтальних формувань, охоплює увесь процес виробництва, включаючи переробку, зберігання та продаж готової продукції. При цьому досягається безперервність технологічного процесу на всіх етапах виробництва і збуту, наскрізний контроль за якістю продукції, підвищується ефективність виробництва.

Інтеграційним процесам в АПК в умовах ринку притаманний багатоплановий характер, розвиток яких здійснюється від простих до складніших інтегрованих систем, від функціонування виробничих структур

за участю кількох територіально близько розташованих підприємств сільськогосподарського й промислового виробництва, до регіональних і транснаціональних формувань. Раціональні межі створення та діяльності останніх визначаються насамперед ринковими регуляторами – попитом і пропозицією [4, с. 55-57].

Висновки. Агропромисловий розвиток є вагомим елементом у розвитку ділового середовища регіону, оскільки формує матеріально-технічну базу та продовольчу безпеку. Варто відзначити роль агропромислового комплексу у розвитку економіки в цілому, так як саме продукція аграрних підприємств є основою діяльності інших галузей, таких як легка, харчова та переробна, забезпечуючи їх сировиною. Зважаючи на наявний потенціал, важливість та вагомість агропромислового комплексу, доцільно звернути увагу на перспективи та напрями розвитку даної галузі для покращення функціонування ділового середовища регіонів України. Одним із таких напрямів є агропромислова економічна інтеграція, яка забезпечить синтез сільського господарства і промисловості на вищому рівні, шляхом посилення виробничо-економічних зв'язків, налагодження співробітництва підприємств, розмежованих за внутрішньогалузевим технологічним поділом праці, акумулювання та розподіл вільних коштів, а також задоволення соціальних потреб аграрних виробників.

2.7 Теоретичні засади емпіричного виміру ефекту підприємницьких інновацій відносним рухом маси додаткового продукту в робочому дні

Вимір ефекту підприємницьких інновацій розміром руху маси додаткового продукту в робочому дні визначає економічну довільність організації підприємств малого та середнього бізнесу, так «як виробництво додаткової вартості є визначальна ціль капіталістичного виробництва, так і ступінь добробуту вимірюється не абсолютним розміром продукту, а відносним розміром додаткового продукту» [1, с. 240].

В практичному відношенні проблемою виміру ефекту підприємницьких інновацій стає латентний, прихований характер руху додаткового продукту в робочому дні, так як «заробітна плата стирає всякі сліди розподілу робочого дня на необхідний і додатковий, на оплачену і неоплачену працю. Вся праця виступає як оплачена праця». При цьому, «вартість нового продукту містить в собі еквівалент вартості робочої сили і додаткову вартість. І це якраз тому, що робоча сила продана на певний термін – день, тиждень і т. д., – володіє меншою вартістю, чим та вартість, яку створює її використання в періоді цього терміну» [1, с. 550 – 598].

Тобто, при організації підприємства малого і середнього бізнесу, виникає необхідність виміру в робочому дні руху, не тільки маси необхідного продукту, а і додаткового. Це обумовлюється тим, що рух маси додаткового продукту стає джерелом формування спільного потенційно

Наукове видання

Колектив авторів:

Фінагіна О. В., Захарова О. В., Скібська К. О. (1.1); Григор О. О., Якушев О. В. (1.2); Манн Р. В., Андрєєва К. А., Чернишов О. Ю., Плигач К. Д. (1.3); Білан О. В., Гулак Д. В., Трояновський В. Є. (1.4); Панкова Л. І., Панков М. О., Матвієнко О. Д. (1.5); Сурай А. С., Денисенко Т. О., Грамотенко А. С. (1.6); Зінченко О. А., Горохова Л. П. (1.7); Проданова Л. В., Котляревський О. В., Гавриленко Я. В. (2.1); Бойко А. І., Плаксюк О. О., Беспалько Т. І. (2.2); Яценко О. В., Бітюк І. М., Ткаченко І. П. (2.3); Панкова Л. І., Потапенко Т. П., Кучер А. В. (2.4); Пашкевич М. О., Васильконова Е. О., Пріхно І. М. (2.5); Солоха Д. В., Чумаченко Ю. С., Борецька Ю. В. (2.6); Кабанець І. А. (2.7); Осипова Є. Л. (2.8)

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПІДТРИМКИ
МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ
В УКРАЇНІ:
ПИТАННЯ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ТА
БІЗНЕС-ІНКУБАЦІЇ**

(українською мовою)

Колективна монографія

Підписано до друку 19.12.2017р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний,

Гарнітура Times New Roman. Умов. друк. арк. 9,18. Обл.-вид. арк. 11,6

Тираж 300 прим.

Видавець ФОП Пономаренко Р.В.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців.

Серія ДК № 3863 від 19.08.2010р.

18000, Україна, м. Черкаси, вул. Смілянська, 120/1,

тел./факс: (0472) 63-69-15, 50-30-03

e-mail:druk_r@ukr.net

www.everest.ck.ua

Віддруковано і виготовлено

в друкарні ФОП Пономаренко Р.В.,

18000, Україна, м. Черкаси, вул. Смілянська, 120/1,

тел./факс: (0472) 63-69-15, 50-30-03

e-mail:druk_r@ukr.net

www.everest.ck.ua